

כתובות פרק ששי "מציאת האשה"

מתוך "גמרא נוֹקָה"

על שם הורי נפתלי וחנה הולנדר הכ"מ

(כתובות סה, ב)

משנה:

מציאת האשה ומעשה ידיה לבעלה וירושתה (אם נפלה לה ירושה) הוא אוכל פירות בחייה (והקרן שלה; לישנא אחרינא: ואם מתה בחייו - יורשה); בושתה ופגמה (נזק חבלה אם יחבלו בה) שלה.

רבי יהודה בן בתירא אומר: בזמן שבסתר - לה שני חלקים ולו אחד; ובזמן שבגלוי (שהבושת שלו ועוד שנמאסת עליו והוא סובל) - לו שני חלקים ולה אחד.

שלו ינתן מיד, ושלה - ילקח בהן קרקע (שהרי זה כשאר נכסים הנופלים לה שהן תלויות) והוא אוכל פירות (בחייה; והקרן שלה אם יגרשנה או ימות; ואם תמות היא - יורשה).

גמרא:

מאי קא משמע לן? תנינא (בפרק 'נערה' [מב, ב]): 'האב זכאי בכתו, בקידושיה: ככסף כשטר וכביאה; זכאי במציאתה, ובמעשה ידיה, ובהפרת נדריה; מקבל את גיטה, ואינו אוכל פירות בחייה; נישאת - יתר עליו הבעל (אלמא בעל זכאי בכולן), שהוא אוכל פירות בחייה?!' 'בושתה ופגמה' איצטריכא ליה, פלוגתא דרבי יהודה בן בתירא ורבנן:

תני תנא קמיה דרבא: 'מציאת האשה לעצמה; רבי עקיבא אומר: לבעלה'. אמר ליה: השתא: ומה העדפה (אם תעשה מלאכה יותר ממה שפטקו לה חכמים [שתעשה לבעלה])

(כתובות סו, א)

דמעשה ידיה היא (ושייך למימר שיהא שלו, דמעשה ידיה תחת מזונות), אמר רבי עקיבא 'לעצמה' - מציאתה לא כל שכן? דתנן [נדרים פ"א מ"ד]: ' [אמרה אשתו:] "קונם שאני עושה לפיך (מה שאני עושה) יהא קונם לפיך" - אינו צריך להפר (דמשעבדא ליה, ואפילו לשמא תעדיף נמי לא חיישינן, דאי מעדפה - נמי לבעל הוא). רבי עקיבא אומר: יפר, שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו' (והעדפה דידה הוא וחייל עלה קונם) [ואם כן לא יתכן שרבי עקיבא אומר מציאת האשה לבעלה]! אלא איפוך: 'מציאת האשה לבעלה; רבי עקיבא אומר: לעצמה'. והא כי אתא רבין אמר רבי יוחנן: בהעדפה שלא על ידי הדחק (כגון שהיא עירנית ובעלת מלאכה) - כולי עלמא לא פליגי, דבעל הוי; כי פליגי בהעדפה שעל ידי הדחק (כגון שדחקה עצמה והעדיפה): תנא קמא סבר: לבעלה, ורבי עקיבא סבר: לעצמה (וקא סלקא דעתא מציאתה כהעדפה שלא על ידי הדחק היא, והיכי פליגי בה).

(ומשני:) אמר רב פפא: מציאתה - כהעדפה שעל ידי הדחק דמי (דרוב מציאות צריך לחזר אחריהם, כגון דגים שנשארו ביבשה, או צבי שבור, או לחפש סימא בקרקע [דבר ששמו או החביאו בקרקע: אוצר בלום]), פלוגתא דרבי עקיבא ורבנן.

בעי רב פפא: עשית לו שתיים בבת אחת מהו? בעי רבינא: שלשה או ארבעה בבת אחת ([גירסת רש"י: שתיים שלש וארבע בבת אחת: שומרת קישואים, וטוה פשתן, ומלמדת שיר לנשים בשכר, ומחממת ביצים בחיקה - או ביצי תולעים העושים משי, שהנשים מחממות אותן בחיקן והם נוצרים] מהו (מי הוי כעל ידי הדחק - או לא)? תיקו.

בושתה ופגמה [שלה]:

מתקיף לה (אדרי יהודה בן בתירא [שאמר: בזמן שבסתר - לה שני חלקים ולו אחד; ובזמן שבגלוי (שהבושת שלו ועוד שנמאסת עליו והוא סובל) - לו שני חלקים ולה אחד] רבא בר רב חנן: אלא מעתה [אם אדם מקבל דמי בושת כאשר לא הוא הנפגע הישיר בגופו]: בייש סוסתו של חבריו - הכי נמי דבעי למיתן ליה בושת?!

וסוס בר בושת הוא [כלומר: הבעל רק טפל לאשה הנפגעת, ואם לא אין דמי בושת - גם לו אין, וכן סוס אין לו בושת ולכן גם לא לבעל הסוס]?

אלא: רקק בבגדו של חבירו - הכי נמי דבעי למיתן ליה בושת!?
וכי תימא הכי נמי - והתנן [בבא קמא פ"ט מ"ו]: 'רקק, והגיע בו הרוק,
ופרע ראש האשה, והעכיר טליתו ממנו - חייב ליתן לו ארבע מאות
זוז' ואמר רב פפא: לא שנו אלא בו, אבל בבגדו - פטור [ואם כן
מדוע יקבל הבעל חלק מדמי בושת אשתו]?
בבגדו - לית ליה זילותא, אשתו - אית לה זילותא.
אמר ליה רבינא לרב אשי: אלא מעתה: בייש עני בן טובים, דאית
להו זילותא לכולהו בני משפחה¹ - הכי נמי דבעי למיתן להו בושת
לכל בני משפחה?
אמר ליה: התם לאו גופייהו, הכא אשתו - גופיה הואי.

משנה:

הפוסק מעות לחתנו ומת חתנו (ונפלה לפני יבם, והוא תובע מה שפטקו לאחיו): אמרו
חכמים: יכול הוא שיאמר: "לאחיך הייתי רוצה ליתן, ולך אי אפשר
ליתן (או חלוץ או ייבם)"! (אבל אחיו [החתן], שהתחייב לו אבי הכלה - אם לא מת] או
יתן, או תשב עד שילבין ראשה).
פסקה להכניס לו אלף דינר, הוא פוסק כנגדן חמש עשרה מנה (שליש
יותר יקבלם עליו לכתוב בכתובתה, לבד תוספת שהוא מוסיף, לפי שמשכר בהן. אלף דינר הן עשרה מנה);
וכנגד השום (אם בא חתן לכתוב קבלה עליו כנגד אלף דינר של שום [שהעריכו את מה שהביאה באלף
דינר], שתכניס לו בגדים או כלים המשתמשים בהן והן פוחתין, או פרקמטיא; ודרך הנועדים למזמזמי חתן
לשומם יותר משויים לכבוד הכלה ולחבבה על בעלה) הוא פוסק פחות חומש (לא מיבעיא דלא
מוסיף, אלא שפוחת: שאם הכניסה שום של אלף דינר - הוא כותב שמונה מאות זוז);
שום במנה ושוה מנה (הכניסה שום לקבלו עליו בשטר הכתובה במנה, והוא שוה מנה בשוק לכל
אדם) - אין לו אלא מנה (אין לו לומר "תנו לי עוד חמישית, שהרי אמרו לפחות חומש מן
השום" - לפי שלא נאמרו דברים הללו אלא בשום ששמאווהו בבית חתנים והנשואים, ומיהו תוספת שליש לא
יוסיף, שלא אמרו להוסיף שליש אלא לכספים שהן ראויים להשתכר מיד);
שום במנה (שום שהוא מקבלו במנה: שאמרו לו "כתוב מנה בכתובה והיא תכניס לך שום של מנה") -
(צריך שישומו אותו בבית של חתונה שלשים ואחד סלע ודינר) היא נותנת שלשים ואחד סלע
ודינר (דהוי מנה וחומשו) [סלע = 4 דינר; 31 סלע = 124 דינר, ועוד דינר = 125 דינר];
ובארבע מאות (שום שיקבל עליו לכתוב ארבע מאות) - היא נותנת חמש מאות (לפי
שומת הנועדים שם);

מה

(כתובות סו, ב)

[המשך המשנה]

שחתן פוסק (ואם שמו הם תחלה והכניסה לו, בין שום קטן בין שום גדול) הוא פוסק פחות
חומש (הוא כותב בשטר פחות חומש). (ובגמרא מפרש לה למה לן כל הני).

גמרא:

תנו רבנן: 'אין צריך לומר ראשון תלמיד חכם ושני עם הארץ,
אלא אפילו ראשון עם הארץ ושני תלמיד חכם - יכול לומר "לאחיך
הייתי רוצה ליתן, לך אי אפשר ליתן"'.¹

פסקה להכניס לו אלף דינר [הוא פוסק כנגדן חמש עשרה מנה]:
היינו רישא?!

תנא שומא רבה (דפחות חומש - רישא דתנא, וכנגד השום דקאי אאלף דינר) וקתני שומא
זוטא (שום במנה - היא נותנת שלשים ואחד סלע ודינר; דלא תימא שומא רבה - הוא דדרך השמאים
להעלותו על שווי; אי נמי: שומא זוטא איכא דמעלו ליה טפי, שלא תתבזה בעיני הנועדים); תנא
שומא דידיה (היכא דקתני זותן פוסק' - הרי שומא דידיה, כגון שהיא הכניסה קודם השום והוא שם
אותו בחמש מאות - כשבא לכתוב יכתוב ארבע מאות, שאף הוא שם אותו חומש יותר על שווי) וקתני
שומא דידיה (היכא דקתני זיא נותנת' - שהוא כתב הכתובה קודם שבא השום, ועכשיו היא מביאתו,
וקרוביה שמין אותו, וחתן פוסק; דתנא תרי זימני - חד לשומא רבה וחד לשומא זוטא).

¹ תוספות ד"ה עני בן טובים דאית להו זילותא לכל בני משפחה: שעליהם לשומרו מן המכים אותו; אבל
עשיר בן טובים, שאין עליהם לשמור אותו - אין מתביישין עליו בני משפחה.

משנה :

פסקה להכניס לו כספים (שהן מוכנים לשכר מיד) - סלעה נעשה ששה דינרין (לכתוב בשטר הכתובה בששה דינר: יותר שלישי, כדתנן לעיל). (ובגמרא מפרש הא תו למה לי.)

החתן מקבל עליו עשרה דינרים לקופה (בגמרא מפרש שיתן לה עשרה זוז) לכל מנה ומנה (שהיא מביאה לו, ויקנו לה מהם בשמים לרחוץ בהם בתמרוקי הנשים, שכך שיערו: שהאשה המביאה לבעלה מנה - ראיה היא לבשמים של עשרה זוז; ולא פירשו במשנה אם לכל יום אם לכל שבת אם לכל חדש אם לכל שנה);

רבן שמעון בן גמליאל אומר: הכל כמנהג המדינה.

גמרא :

היינו 'פוסק כנגדמ חמשה עשר מנה' [במשנה הקודמת] ?

תנא עסקא (כספים קרי עסקא שהם עומדים להשתכר בהם להתעסק בהן תמיד) רבה (אלף דינר שיוסיף שלישי ויכתוב ט"ו מנה), ותנא עסקא זוטא (סלעה נעשה ששה דינר), וצריכא: דאי תנא עסקא רבה - דנפיש רווחא, אבל עסקא זוטא, דזוטר רווחא - אימא לא!! צריכא; ואי אשמעינן עסקא זוטא, דזוטר זיונא (זיונא: יציאה ואחריות [הוצאות ניהול ואחריות לסכום הקרן]), אבל עסקא רבה - דנפיש זיונא - אימא לא!! - צריכא.

החתן מקבל עליו עשרה דינר לקופה:

מאי 'קופה' ?

אמר רב אשי: קופה של בשמים.

ואמר רב אשי: לא נאמרו דברים הללו אלא בירושלים (היו נוהגות להתקשט בבשמים).

בעי רב אשי: במנה הנישום (האי 'לכל מנה ומנה' דקאמר - לפי חשבון השומא קאמר) או במנה המתקבל (לפי חשבון שהוא מקבלן עליו, דהיינו פחות חומש) ? אם תימצי לומר מנה המתקבל יום ראשון, או כל יום ויום? אם תימצי לומר כל יום ויום - שבת ראשונה או כל שבת ושבת? אם תימצי לומר כל שבת ושבת - חדש ראשון או כל חדש וחדש? אם תימצי לומר כל חדש וחדש - שנה ראשונה או כל שנה ושנה?

(איני יודע ליישב סדר בעיות הללו לפי שיטת הש"ס; ונראה בעיני שכן סידרן: יום ראשון או כל יום יום; ואם תמצא לומר כל יום ויום - שבת ראשונה או כל שבת ושבת; ואם תימצי לומר כל שבת ושבת - חדש ראשון או כל חדש וחדש; ואם תימצי לומר כל חדש וחדש - שנה ראשונה או כל שנה ושנה? תוספות ד"ה ליום ראשון או לכל יום ויום: הרבה תמיהות אלו הבעיות: דאם יתן לה לעולם כדמסיק לכל שנה ושנה עשר דינר לכל מנה ומנה ליום - כמה במהרה יכלה אותו הממון! אלא ודאי נראה דעשר דינר יתן לה לכל מנה להתקשט לעולם; ומיבעי ליה אם יתן לה בבת אחת והיא תשמרנו להתקשט בו עד שתכלה ומשם ואילך איך קצבה לתכשיטין ויתן לפי כבודה או לא יתן לה בבת אחת אלא כדי קישוטה ליום). תיקו.

אמר רב יהודה אמר רב: 'מעשה בבתו של נקדימון בן גוריון (שמת בעלה ובאת לבית דין לפסוק לה צרכיה מנכסיו) שפסקו לה חכמים ארבע מאות זהובים לקופה של בשמים לבו ביום (לצורך יום אחד); אמרה להם "כך תפסקו לבנותיכם", וענו אחריה "אמן".'

תנו רבנן: 'מעשה ברבן יוחנן בן זכאי שהיה רוכב על החמור והיה יוצא מירושלים והיו תלמידיו מהלכין אחריה; ראה ריבה אחת שהיתה מלקטת שעורים מביין גללי בהמתן של ערביים; כיון שראתה אותו - נתעטפה בשערה ועמדה לפניו, אמרה לו: "רבי! פרנסני!" אמר לה: "בתי - מי את? אמרה לו: בת נקדימון בן גוריון אני." אמר לה: "בתי, ממון של בית אביך היכן הלך?" אמרה לו: "רבי! לא כדין מתלין מתלא בירושלים (ולא כך היו מושלין משל בירושלים): מלח ממון (הרוצה למלוך ממונו - כלומר: לגרום לו שיתקיים) חסד (יחסרנו לצדקה תמיד, וחסרנו זהו קיומו) ואמרי לה 'חסד' (יעשה ממנו חסד) (ושל בית אבא לא עשו צדקה כראוי, וכלה ממונן: בא זה ואיבד זה לפי שנתערב בו)." "ושל בית חמיך היכן הוא?" אמרה לו: "בא זה ואיבד את זה"; אמרה לו: "רבי! זכור אתה כשחתמת על כתובתי? אמר להן לתלמידיו: זכור אני כשחתמתי על כתובתה של זו והייתי קורא בה אלף אלפים דינרי זהב מבית אביה חוץ משל חמיה (תוספת שהוסיף לה החתן). בכה רבן יוחנן בן זכאי ואמר: אשריכם ישראל בזמן שעושיין רצונו של מקום אין כל אומה ולשון

שולטת בהם ובזמן שאין עושין רצונו של מקום מוסרן כיד אומה
שפלה (עריבים קרי 'אומה שפלה', ששוכני אהלים הם במדבר), ולא כיד אומה שפלה אלא
כיד כהמתן של אומה שפלה. '
ונקדימון בן גוריון לא עבד צדקה? והתניא: 'אמרו עליו על
נקדימון בן גוריון כשהיה יוצא מביתו לבית המדרש כלי מילת
היו

(כתובות סז, א)
מציעין תחתיו (תחת רגליו להלך עליהם), ובאין עניים ומקפלין אותן
מאחוריו! 'איבעית אימא: לכבודו הוא דעבד, ואיבעית אימא:
כדבעי ליה למיעבד לא עבד, כדאמרי אינשי 'לפום גמלא שיחנא (לפי
כח הגמל יטעינוהו משא) '.

תניא: 'אמר רבי אלעזר כרכי צדוק: אראה בנחמה אם לא ראיתיה
שהיתה מלקטת שעורים מבין טלפי סוסים בעכו; קראתי עליה מקרא
זה (שיר השירים א, ח) אם לא תדעי לך היפה בנשים (אם לא תתני לב כנסת ישראל לשמור את התורה) -
צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיותיך [על משכנות הרעים] (סופר לצאת בעקבי הצאן ולרעות את גדיותיך)
- אל תקרי 'גדיותיך' אלא 'גויותיך'.

ותני רבי חייא בר רב מדיפתי: 'רבי יהושע בן קרחה אומר: כל
המעלים עיניו מן הצדקה כאילו עובד עבודת כוכבים: כתיב הכא
(דברים טו, ט) השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל [לאמר: קרבה שנת השבע שנת השמטה, ורעה עינך באחיק
האביון, ולא תתן לו; וקרא עליך אל ה' והיה בך חטא] וכתב התם (דברים יג, יד) יצאו אנשים בני בליעל
[מקרבך וידיחו את ישבי עירם לאמר: נלכה ונעבדה אלהים אחרים אשר לא ידעתם] מה להלן עבודת
כוכבים - אף כאן עבודת כוכבים.

תנו רבנן: 'המסמא את עינו (מראה את עצמו כאילו עינו סמויה), והמצבה את
כטנו והמקפח את שוקו (כאילו שוקו נכוצת) - אינו נפטר מן העולם עד
שיבא לידי כך;
המקבל צדקה ואין צריך לכך סופו אינו נפטר מן העולם עד שיבא
לידי כך.'

תנן התם: (רישא דמתניתין: 'מי שיש לו מאתים זוז - לא יטול לקט שכחה ופאה;) אין מחייבין
אותו למכור את ביתו ואת כלי תשמישו' (להשלים מאתים זוז כדי שלא יטול)
ולא? והתניא: 'היה משתמש בכלי זהב - ישתמש בכלי כסף, בכלי
כסף - ישתמש בכלי נחושת'!?

אמר רב זביד: לא קשיא: הא במטה ושולחן, הא בכוסות וקערות.
מאי שנא כוסות וקערות דלא? - דאמר: מאיסי לי? מטה ושולחן
נמי אמר "לא מקבל עילואי"?

אמר רבא בריה דרבה: במחרישה דכספא [חולק על רב זביד, ואומר: אינו
שחייב למכור אלא דברי מותרות שכל אדם אינו נזקק להם, כגון מחרישה מכסף;
פירוש אחר: עמוד עשוי מכסף].

רב פפא אמר: לא קשיא: כאן קודם שיבא לידי גיבוי (שבית דין גובין
הימנו) כאן לאחר שיבא לידי גיבוי (הא דתנן אין מחייבין - מעיקרא קאי, כשבא ליטול
לקט ולא היו לו מאתים זוז, ואם היה מוכר כלי תשמישו היה משיג למאתים זוז - אין מחייבין אותו למכור;
והא דתנן מחייבין - לאחר שבא לידי גיבוי: לאחר שהביא עצמו לידי כך שבית דין גובין הימנו כגון שהיה לו
מאתים זוז, ונטל לקט שכחה ופאה, ונודע שעשיר היה - בית דין באין וגובין הימנו מה שנטל, ואם אין לו כדי
לשלם - מוכר כלי תשמישו היקרים ומשתמש בפחותים).

משנה:
יתומה שהשיאתה אמה או אחיה מדעתה, וכתבו לה במאה או בחמשים
זוז - יכולה היא משתגדיל להוציא מידן מה שראוי להנתן לה (עישור
נכסים).

רבי יהודה: אומר אם השיא (האב בחייו) את הבת הראשונה - ינתן
לשניה כדרך שנתן לראשונה (בין שהוא עשור בין שהוא פחות בין שהוא יותר). (רבנותא
קא משמע לן: דאף על פי שנתרצית - אין מחילתה מחילה!)
וחכמים אומרים: פעמים שאדם עני והעשיר או עשיר והעני! אלא
שמיין את הנכסים ונותנין לה.

גמרא :

אמר שמואל: לפרנסה שמין באב (הבת יתומה, שבאת לינשא - נותנים לה נדוניה כפי אומד שאלו בקיאים באביה: וותרן או קמצן).

מתיבי: 'הבנות ניזונות ומתפרנסות מנכסי אביהן; כיצד? - אין אומרים "אילו אביה קיים כך וכך היה נותן לה" אלא שמין את הנכסים ונותנין לה' (שמין הנכסים: אם עני הוא - נותנין לה כפי מה ששנינו ב[פרק] 'אף על פי' (לעיל טו,ב) במשרה את אשתו על ידי שלישי, ואם הנכסים מרובים הכל לפי הכבוד) - מאי? לאו פרנסת הבעל (נדוניה של נשואין)?

אמר רב נחמן בר יצחק: לא, בפרנסת עצמה (מזונות בעודה אצל אחיו).
הא 'ניזונות ומתפרנסות' קתני?! מאי לאו - אחת פרנסת הבעל ואחת פרנסת עצמה?
לא, אידי ואידי בפרנסת עצמה, ולא קשיא: הא באכילה ובשתיה והא בלבושא וכיסויה.

תנן: 'וחכמים אומרים: פעמים שאדם עני והעשיר או עשיר והעני אלא שמין הנכסים ונותנין לה'; מאי 'עני' ומאי 'עשיר'? אי נימא 'עני' = עני בנכסים, 'עשיר' = עשיר בנכסים, מכלל דתנא קמא סבר אפילו עשיר והעני כדמעיקרא יהבינן לה? הא לית ליה! אלא לאו: 'עני' = עני בדעת (אין בדעתו ליתן לה נדוניית עשיר אלא נדוניית עני), 'עשיר' - עשיר בדעת, וקתני 'שמין את הנכסים ונותנין לה', אלמא לא אזלינן בתר אומדנא, ותיובתא דשמואל?
הוא דאמר כרבי יהודה, דתנן: 'רבי יהודה אומר: אם השיא בת הראשונה - ינתן לשניה כדרך שנתן לראשונה'.
ונימא 'הלכה כרבי יהודה'?

אי אמר 'הלכה כרבי יהודה' - הוה אמינא דוקא השיאה, דגלי דעתיה, אבל לא השיאה לא - קא משמע לן טעמא דרבי יהודה דאזלינן בתר אומדנא, לא שנא השיאה ולא שנא לא השיאה, והאי דקתני 'השיאה' - להודיעך כחן דרבנן: דאף על גב דהשיאה וגלי דעתיה - לא אזלינן בתר אומדנא.

אמר ליה רבא לרב חסדא: דרשינן משמך 'הלכה כרבי יהודה'! אמר ליה: יהא רעוא כל כי הני מילי מעלייתא תדרשו משמאי. ומי אמר רבא הכי? והתניא: 'רבי אומר: בת הניזונת מן האחין - נוטלת עישור נכסים' (ולא שמין באב) ואמר רבא: הלכתא כרבי?! לא קשיא: הא דאמידניה, הא דלא אמידניה (הא דאמר רבי 'עישור נכסים' - בדלא אמידניה לאב: שלא גר ביניו ולא עמדנו על סוף דעתו אם וותרן אם קמצן).
הכי נמי מסתברא (דהיכא דאמידניה מודה רבי דשמין באב), דאמר רב אדא בר אהבה: 'מעשה ונתן לה רבי אחד משנים עשר בנכסים' קשיין אהדי? אלא לאו שמע מינה: הא דאמידניה הא דלא אמידניה? שמע מינה.

גופא: 'אמר רבי: בת הניזונת מן האחין נוטלת עישור נכסים; אמרו לו לרבי: לדכריך מי שיש לו עשר בנות וכן - אין לו לבן במקום בנות כלום?
אמר להן: כך אני אומר: ראשונה (קא סלקא דעתין הבאה ראשונה לינשא) נוטלת עישור נכסים, שניה כמה ששיירה ושלישית כמה ששיירה, וחוזרות וחולקות בשוה';

(כתובות סח, ב)

כל חדא וחדא דנפשה שקלה (וחכמים תקנו להם נדוניית נשואין עישור נכסים, והנישאת ראשון ראשון זכתה בעישור שבפניה, ולמה יחזרו ויחלקו עישוריהן שוב בשוה)?
הכי קאמר: אם באו כולם להנשא כאחת - חולקות (עישוריהן) בשוה (שאין כאן קודמת לזכות, הלכך בשביל הראוי לינשא לפני הבן נוטלת האחת עישור והשניה עישור במה ששיירה, וכן כולם, והמותר לבן: אם היו מאה מנה האחת נוטלת עשר מנים והשניה תשע והשלישית שמונה מנה ועישור של מנה, וכן כולם כדי לברר ירושת הבן; והן חוזרות וחולקות עישוריהן בשוה).

מסייע ליה לרב מתנה, דאמר רב מתנה: 'אם באו להנשא כולם כאחת
נוטלות עישור אחד'; 'עישור אחד' סלקא דעתך? אלא 'נוטלות
עישור כאחד'.

תנו רבנן: 'הבנות - בין בגרו עד שלא נישאו, ובין נישאו עד
שלא בגרו - איבדו מזונותיהן' (שכך כתב להן: 'או עד דתבגרין או עד דתלקחון לגוברין')
ולא איבדו פרנסתן, דברי רבי;
רבי שמעון בן אלעזר אומר: אף איבדו פרנסתן (עישור נכסים; דקסבר: לא תקון
לה נדוניה אלא היכא דמינסבא בקטנות או בנערות, אבל בגרה - איסתלקא לה מההיא ביתא לגמרי, וכן נשאת
בנערות - הואיל וגדולה היא ונתרצית - איבדה פרנסתה אלא מה שפסקו, אבל בניסת בקטנות לא פליג);
כיצד הן עושות? - שוכרות להן בעלים (שישאו אותן עד שלא יבגרו ומוציאים להם
פרנסתם) ומוציאין להן פרנסתן'.

(RSB"E = Rabbi Shimon ben Elazar)

IS AN ORPHANED GIRL ENTITLED TO RECEIVE FROM
THE WIDOW AND THE BROTHERS HER "PARNASAH"
(a tenth of the estate for her dowry)?

	(A) SHE OBJECTED (1)	(B) SHE DID NOT OBJECT
1) A KETANAH, OR A NA'ARAH WHO HAS NOT YET MARRIED	Yes	Yes
2) A NA'ARAH WHO HAS MARRIED	Rebbi: Yes RSB"E: No (2)	Rebbi: Only if she is receiving Mezonos (3) RSB"E: No
3) A BOGERES WHO HAS NOT YET MARRIED	Rebbi: Yes RSB"E: No	Rebbi: Only if she is receiving Mezonos (4) RSB"E: No
4) A BOGERES WHO HAS MARRIED	Rebbi: Yes RSB"E: No	No

=====
FOOTNOTES:
=====

(1) This refers to the girl's objection when the brothers designated for her
a dowry worth less than a tenth of the estate (i.e. less than her due
dowry),

or when she was married (Nesu'in) and they did not designate anything for
her. (According to the Maharam, the objection of a Bogeres who has not yet
married is when the girl says to her brothers *before* she becomes a Bogeres
that she wants them to marry her off and give her a tenth of the estate
before she becomes a Bogeres.)

(2) This is the Maskanah of the Gemara -- according to Rabbi Shimon ben
Elazar, a Na'arah who has married does not receive her dowry even if she
objected (as the Rishonim cited by the Shitah Mekubetzes explain). This must
be Rabbi Shimon ben Elazar's opinion, for otherwise, in what respect is Rabbi
Shimon ben Elazar arguing with Rabbi with regard to a Na'arah who has not

yet

married? Rashi (DH Af), who does not explain this way (as the Shitah Mekubetzes points out), is explaining according to the Havah Amina of the Gemara -- see Insights.)

(3) This refers to when she received a small dowry when she *planned to get married* but did not yet get married -- for if she has already married, she no longer receives Mezonos (see Maharsha). Alternatively, it refers to when the brothers designated for her Mezonos after she got married, even though they are not obligated by the conditions of the Kesuvah to do so (see Maharsha and Maharam).

(4) This refers to when the brothers designated for her Mezonos after she becomes a Bogeres, even though they are not obligated by the conditions of the Kesuvah to do so (Rashi).

אמר רב נחמן: אמר לי הונא: הלכתא כרבי.

איתיביה רבא לרב נחמן: 'יתומה שהשיאתה אמה או אחיה מדעתה, וכתבו לה כמאה או כחמשים זוז - יכולה היא משתגדיל להוציא מידם מה שראוי להנתן לה' - טעמא דקטנה, הא גדולה (כגון נערה) ויתרה (מחלה על השאר, ואבדתו, אלמא סתם לן תנא כרבי שמעון בן אלעזר)? לא קשיא: הא (הא דאמר רבי לא איבדו, ואמר רב הונא הלכתא כוותיה) דמחאי (בשמיחתה על מותר עישור נכסי); הא (דקתני מתניתין גדולה ויתרה) דלא מחאי (בשלא מיחתה). הכי נמי מסתברא: דאם כן קשיא דרבי אדרבי, דתניא: 'רבי אומר: כת הניזונות מן האחין - נוטלת עישור נכסים'; ניזונות (אם באה לינשא בעודה ניזונית, דהיינו בקטנות או בנערות) אין, שאינה ניזונת - לא! אלא לאו שמע מינה: הא דמחאי הא דלא מחאי? שמע מינה.

אמר ליה רבינא לרבא: אמר לן רב אדא בר אהבה משמך: בגרה - אינה צריכה למחות (שאפילו לא מיחתה לא איבדה עישור נכסיה), נישאת - אינה צריכה למחות, בגרה ונישאת - צריכה למחות.

מי אמר רבא הכי? והא איתיביה רבא לרב נחמן [לעיל] 'יתומה', ושני ליה: הא דמחי, הא (דתני גדולה ויתרה) דלא מחי' (אלמא ניסת בנערות ולא מיחתה - אף על פי שאינה בוגרת - ויתרה! ואת אמרת 'ניסת אינה צריכה למחות, ואפילו נערה)? לא קשיא: הא (דאמר רבא 'ניסת בנערות אינה צריכה למחות') - (כגון) דקא מיתזנא מינייהו (לאחר שניסת דמשום דקא מיתזנא מינייהו הוא דקא שתקה ולא מחלה על פרנסתה), הא (דקתני הא גדולה ויתרה) - דלא קא מיתזנא מינייהו.

אמר רב הונא אמר רבי: 'פרנסה (נדוניה) אינה כתנאי כתובה (מזונות של בת, כדתנן 'בנן נוקבן כר').'

מאי 'אינה כתנאי כתובה'? אי נימא דאילו פרנסה טרפא ממשעבדי (ששיעבדו אחין ולא ששעבד האב), ותנאי כתובה לא טרפא ממשעבדי (אפילו שיעבדו אחין, דתנן (גיטין פירוש הקונטרס מ"ג: מחב): 'אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם', אבל פרנסתה טרפא, דשויהו רבנן כבעל חוב בעישור נכסים משמת האב, דדבר קצוב הוא; אבל מזונות אין להם קצבה, ויש בהן מפני תיקון העולם) - מאי קא משמע לן? הא מעשים בכל יום: מוציאין לפרנסה (ממשעבדי ששיעבדו אחין) ואין מוציאין למזונות!? ואלא: דאילו פרנסה גביא נמי ממטלטלי, ותנאי כתובה ממקרקעי גביא, ממטלטלי לא גביא - לרבי אידי ואידי (פרנסה ומזונות) מיגבא גביא (ממטלטלי), דתניא: 'אחד נכסים שיש להן אחריות ואחד נכסים שאין להן אחריות - מוציאין למזון האשה ולבנות (ובלשון פרנסה; ולא מיבעיא פרנסה אלא אפילו מזונות, דסלקא דעתך אמינא: כיון דתנאי כתובה נינהו - ניהוו ככתובה ולא ניגבו ממטלטלי!) - דכרי דכרי' (קא משמע לן [שמוציאים]!)

אלא מאי 'פרנסה אינה כתנאי כתובה'? לכדתניא: 'האומר (בשעת מיתתו) אל יזונו בנותי מנכסיו - אין שומעין לו (דהא אישתעבד בתנאי כתובה); אל יתפרנסו בנותי מנכסיו - שומעין לו, שהפרנסה אינה כתנאי כתובה (שהפרנסה אינה חוב עליו כתנאי כתובה, אלא חוב על היתומים הוא היכא דלא צוה האב שלא לפרנסם)!'

(כתובות סט, א)

תלה ליה רב לרבי ביני חטי (שלח לו אגרת שלומים ותלה שאלה זו בין השיטים):
האחין ששיעבדו מהו [שהבת תטרוף לנדוניה]?
הוה יתיב רבי חייא קמיה (דברי כשבאת שאלה זו לפניו). אמר ליה (רבי חייא): מאי
'שיעבדו' דקא מיבעי ליה: מכרו או משכנו?
אמר ליה: מאי נפקא מינה? בין מכרו בין שמשכנו, מוציאין
לפרנסה ואין מוציאין למזונות.
ורב - אי 'מכרו' קמיבעיא ליה - נכתוב ליה 'מכרו'! אי
'משכנו' קא מיבעיא ליה - נכתוב ליה 'משכנו'?
רב - תרוייהו קמבעיא ליה, וסבר: אי כתיבנא ליה 'מכרו', הא
ניחא אי שלח לי ד'מוציאין' - כל שכן משכנו; אי שלח לי 'אין
מוציאין' אכתי 'משכנו' קמיבעיא לי! אי כתיבנא ליה 'משכנו':
אי שלח לי דאין מוציאין - כל שכן מכרו! אי שלח לי 'מוציאין'
- אכתי מכרו קא מיבעיא לי!! אכתוב ליה 'שיעבדו' דמשמע הכי
ומשמע הכי (והוא כשישיב תשובתו - יפרש: אם שניהם שוים לו, או (אם) יש חילוק ביניהן, ומהו אומר
על שניהם)!

ורבי יוחנן אמר: אחד זה (לפרנסה) ואחד זה (למזונות) אין מוציאין.

איבעיא להו: לרבי יוחנן - לא שמיע ליה הא דרבי? ואי שמיע
ליה הוה מקבל ליה? או דלמא שמיע ליה ולא מקבל ליה?
תא שמע, דאתמר: מי שמת והניח שתי בנות ובן, וקדמה הראשונה
ונטלה עישור נכסים ולא הספיקה שניה לגבות עד שמת הבן (ונפלה
הירושה לפני הבנות) -

אמר רבי יוחנן: שניה ויתרה (עישור נכסים, ולא אמרינן תיטול עישור נכסים תחלה כמו
שנטלה זו ואח"כ יחלוקו, אלא זו שקדמה ונשאת - זכתה; ובת על הבת - אין לה עישור נכסים, שהרי שתיהן
שוות בירושה).

אמר רבי חנינא: גדולה מזו (שאפילו שיעבדו אחין את הנכסים) אמרו 'מוציאין
לפרנסה ואין מוציאין למזונות' (יפה כח פרנסה לטרוף לקוחות) - ואת (וזו
שהנכסים בעין) אמרת 'שניה ויתרה'? ואם איתא [ששמע רבי יוחנן את דברי
רבי שטורפת לנדוניה] - נימא ליה [היה רבי יוחנן צריך לומר על שמועה
זו] 'מאן אמרה?' (אלא לאו - שמיע ליה ולא קבלה; ומשום הכי לא הדר נמי מהא דשתי בנות
וכו')!

ודלמא לעולם לא שמיע ליה (מעיקרא), וכי שמיע ליה - קביל (קיבלה),
(וכי אותביה רבי חנינא כבר הוה שמיע ליה וקיבלה, ומש"ה לא א"ל 'מאן אמרה'), ושאני התם (הא
דלא הדר ביה ממאי דאמר 'שניה ויתרה') דאיכא רווח ביתא (שהרי נשתכרה הרבה שנוטלת חצי
הירושה)?

אמר ליה רב יימר לרב אשי: אלא מעתה - [אם] אשכחה [מצאה השניה]
מציאה בעלמא [מציאה שערכה רב], דאיכא רווח ביתא, הכי נמי דלא
יהבינן לה עישור נכסים?
אמר ליה: אנא - 'רווח ביתא מהני נכסי' קאמינא.

אמר אמימר: בת - יורשת הויה (עישור נכסים שתקנו לה - בתורת ירושה תקינו לה).
אמר ליה רב אשי לאמימר: אילו בעי [שאר היורשים] לסלוקה בזוזי
- הכי נמי דלא מצי לסלוקה?
אמר ליה: אין (באמת לא מצו לסלוקה בזוזי).
אי בעי לסלוקה בחדא ארעא - הכי נמי דלא מצי מסלק לה?
אמר ליה 'אין' (שאם רוצה נוטלת חלקה מכל קרקע וקרקע, ואין יכולין להקנות לה חלקה במקום
אחד).

רב אשי אמר: בת - בעלת חוב הויה (ומצי לסלוקה בזוזי או בחדא ארעא).
ואף אמימר הדר ביה, דאמר רב מניומי בריה דרב ניחומי: הוה
קאימנא קמיה דאמימר, ואתאי האי איתתא לקמיה, דהות קא בעיא
עישור נכסים; וחזיתיה לדעתיה דאי בעי לסלוקה בזוזי הוי מסלק
לה, דשמעי מאחי דהוו קאמרי לה: 'אילו הוה לן זוזי סליקנא
בזוזי' - ואישתיק ולא אמר להו ולא מידי.

והשתא, דאמרת 'בעלת חוב הויא' - דאבא או דאחי?
 למאי נפקא מינה? למיגבא לבינונית שלא בשבועה וזיבורית
 בשבועה (אי בעלת חוב דאבא הויא - אינה גובה אלא מן הזיבורית, ואינה נפרעת אלא בשבועה שלא
 נטלה מנכסים הללו כלום, דקיימא לן (גיטין מח,ב): אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית ואין נפרעים
 מהן אלא בשבועה; ואי בעלת חוב שלהן - אין כאן בא ליפרע מנכסי יתומים).
 מאי?

תא שמע (רב אשי מת, ומת רב סמא בנו בחייו, וכשבאת בתו ליפרע) דרבינא אגביה לברתיה
 דרב אשי ממר בריה דרב אשי (נטלה מחלקו של מר בר רב אשי - שהיה קיים) בינונית
 ושלא בשבועה (אלמא בעלת חוב דאחי הויא); מבריה דרב סמא בריה דרב אשי
 זבורית בשבועה (לפי שבעלת חוב של אביו היתה שהיה אחיה).

שלח ליה רב נחמיה בריה דרב יוסף לרבה בר רב הונא זוטא
 מנהרדעא: כי אתיא הא איתתא לקמך (אשה אחת באת לפני רב נחמיה שהיה לה ליטול
 עישור נכסים במקומו של רבה בר רב הונא ובקשה ממנו לשלוח לו דבר מאתו שישתדל בדינה) אגבה²
 עישור נכסים אפילו מאיצטרוכלא (מושב אמת הרחיים כמות שהן, ומקרקעי חשיב להן).

אמר רב אשי: כי הוינן בי רב כהנא הוה מגבינן אפילו מעמלא
 דביתי (שכירות הבתים - ממקרקעי קא אתי).

שלח ליה רב ענן לרב הונא: 'הונא חברין, שלם! כי אתיא הא
 איתתא לקמך אגבה עישור נכסי'! הוה יתיב רב ששת קמיה (כשבא השליח
 לפניו ואיקפד רב הונא על דקרייה הונא חברין), אמר ליה (רב הונא לרב ששת): זיל אימא
 ליה (בלשון גנאי כאשר אומר לך): ובשמתא יהא מאן דלא אמר ליה (ובשמתא תהיה
 אם לא תאמר בלשון זה): ענן ענן (מהיכן אתה אומר להגבותה) ממקרקעי או (אפילו)
 ממטלטלי (ועוד שאלה אחרת השיבני): ומאן יתיב בי מרזיחא ברישא (מי מיסב
 בבית אבל בראש הקרואים כשהיו מסובים בסעודה היה ניכר מסיבתן מי הוא הראש שהגדול מיסב במטה אחת
 לראש השולחן ושני לו במטה אחרת למטה הימנו)?
 אזל רב ששת לקמיה דרב ענן, אמר ליה: מר רבה (אתה), ורב הונא
 רביה דרבה (ורב הונא רבן ולפייסו אמר לו כך שלא יכעוס עליו על שנעשה שליח בדבר ומראהו פנים
 שעל כרחו נעשה שליח לכך), ושמותי שמית מאן דלא אמר ליה, ואי לאו
 דשמית - לא הוה קאמינא: 'ענן! ענן!'³ ממקרקעי או ממטלטלי?
 ומאן יתיב בי מרזיחא ברישא?

² אם רבה בר רב הונא היה דיין בנהרדעא - האם מבקש רב נחמיה בנו של רב
 יוסף שיטה רבה בר רב הונא את הדין? וכן בסיפור להלן: רב ענן מבקש מרב
 הונא? נראה לי: רב יוסף ישב בסורא, אחרי רבה, שהיה אחרי רב הונא; ורב
 ענן היה בנהרדעא, שהיה תלמיד שמואל. בספור הראשון בקש בנו של רב יוסף
 מסורא מרבה בר רב הונא מנהרדעא לתת לאשה עישור נכסים - אולי הכוונה:
 ששלח לומר לו: במקומו, בסורא, המנהג הוא לתת עישור נכסים - ולכן מגיע
 לאשה זו; ובספור השני, שולח רב ענן מנהרדעא ישי לתת לאשה עישור נכסים
 בזכות, ולא בחסד, כי כך נוהגים בנהרדעא! ומשני הספורים יחד מתברר שגם
 בסורא וגם בנהרדעא נותנים עישור נכסים לבת, ומכאן מעשה רב לקבוע הלכה!

³ Kesuvos 69

1) AGADAH: THE INTERCHANGE BETWEEN RAV HUNA AND RAV ANAN
 QUESTIONS: The Gemara records an odd story involving Rav Anan and Rav Huna.
 Rav Anan first sent a message to Rav Huna, calling him "Huna Chavrin" and
 asking him to provide a certain woman with her "Isur Nechasim" (her Nedunya,
 dowry, from a tenth of the estate of her father). Rav Huna, apparently upset
 with the appellation that Rav Anan chose for him, made Rav Sheshes swear that
 he would convey to Rav Anan the following statement: "Anan, Anan, [should I
 give the dowry only] from land or even from mobile property? And who sits at
 the head of the meal of an Avel (mourner)?"

This exchange is very perplexing.

(a) Why did Rav Anan lower the honor of Rav Huna by calling him, "Huna
 Chavrin?"

(b) What did Rav Huna mean by sending a message in which he repeated Rav Anan's name twice, "Anan, Anan?"

(c) Of all questions to ask, why did Rav Huna add the question about the order of seating at the meal of an Avel? What does that have to do with giving a woman her dowry from the land of her father or from his mobile property?

ANSWER: RAV REUVEN MARGOLYOS (in "I'Cheker Shemos u'Kinuyim b'Talmud," #11) suggests a marvelous explanation for this incident.

Rav Anan, he points out, was a member of the Reish Galusa's family, as we find in Seder Olam Zuta. He was not the only member of the Reish Galusa's family who called Rav Huna, "Huna Chavrin." Rav Nachman, the son-in-law of the Reish Galusa (see Chulin 124a, Bava Basra 65a), also called Rav Huna, "Huna Chavrin" quite often (Bava Metzia 15a, Chulin 56a, Nidah 16a). He even referred to Rav Huna's son, Rabah bar Rav Huna, as "Bar Chavrin" ("the son of our Chaver;" Beitzah 25a). In other places, we find that Rav Nachman called Rav Huna "Huna" alone (Eruvin 42b; see also Kesuvos 7b, Kesuvos 68a, Bava Metzia 71a, Bava Basra 138b). The fact that a number of members of the house of the Reish Galusa referred to Rav Huna as "Huna Chavrin" indicates a certain attitude of the Reish Galusa's family towards Rav Huna, which may be explained as follows.

The word "Chaver," besides meaning a "friend" or "colleague," is also used in the Gemara to refer to a Talmid Chacham who has not yet received Semichah and is therefore not entitled to judge certain matters of law, such as cases of Kenas penalties (Yerushalmi Sanhedrin 1:2, Kidushin 33b, Shemos Rabah 27:5). The Yerushalmi (ibid.) tells us that one Huna was a "Chaver" and not a "Chacham Musmach." Actually, the Bavli in Sanhedrin (5a) tells us that while the Rav Huna of our Sugya did not receive Semichah from the Reish Galusa in Bavel (although he lived in Bavel), he did receive Semichah from Rav, who received Semichah from Rabbi Chiya, who received Semichah from Rabbi in Eretz Yisrael. Because of this, Rav Huna's son, Rabah bar Rav Huna, during disputes with the Reish Galusa, would say, "I don't need you -- my Semichah comes from Eretz Yisrael and not from you!"

The Reish Galusa's family was upset that Rav Huna did not receive Semichah from the Reish Galusa. They did not recognize the Semichah that he received from Eretz Yisrael. This explains why Rav Anan and Rav Nachman referred to Rav Huna as "Huna Chavrin," as opposed to "Chacham;" they did this in order to emphasize that he was not considered a "Chacham Musmach," but only a "Chaver." This also explains the exchange that we find in Pesachim (86b), in which Rav Nachman asked Rav Huna, "What is your name?" Rav Huna replied, "Rav Huna." He then asked him, "Why do you call yourself 'Rav' Huna," to which Rav Huna answered, "Because that is my name." RABEINU CHANANEL there explains that by saying, "That is my name," he meant to say that "I have Semichah and therefore I am entitled to call myself *Rav* Huna."

In light of this, we can understand the story in our Gemara. Rav Anan, who was a colleague of Rav Nachman (see Chulin 56a) and relative of Rav Nachman from the family of the Reish Galusa, called Rav Huna, "Huna Chavrin," in order to emphasize that the Reish Galusa did not recognize Rav Huna's Semichah. Although Rav Huna tolerated this when Rav Nachman, his contemporary Torah giant, referred to him in such a manner, he did not stand for Rav Anan calling him "Huna Chavrin." Rav Huna, in order to prove that he was deserving of respect whether or not they recognized his Semichah, answered with riddles, effectively showing them that his level of scholarship was even greater than theirs.

אזל רב ענן לקמיה דמר עוקבא, א"ל: חזי מר היכי שלח לי רב
הונא: 'ענן ענן' ועוד: 'מרזיחא' דשלח לי [לא ידענא] מאי
ניהו?
א"ל אימא לי איזי [חביבי] -

(כתובות סט, ב)
גופא דעובדא (תחלת הדברים מה לשון שלחת לו) היכי הוה?
א"ל: הכי והכי הוה מעשה.
אמר ליה: גברא דלא ידע מאי ניהו 'מרזיחא' שלח ליה לרב הונא:
'הונא חברין'?

מאי 'מרזיחא'?
אבל, דכתיב [ירמיהו טז, כ] כה אמר ה': אל תבא בית מרזח [ואל תלך לספוד, ואל תנד להם: כי
אספתי את שלומי מאת העם הזה, נאם ה', את החסד ואת הרחמים].
[אולי רב הונא בחר בשאלה זו לא רק להביך את רב ענן אלא גם רמז לכעסו על
הצורה של הפניה בבחירת השאלה, המקור של המלה, והנושא של האבלות, כאשר
הלכות שמתא קרובות להלכות אבלות.]

We indeed find that Rav Huna spoke in riddles with Rav Nachman in Berachos (47b), where Rav Huna told Rav Nachman that "nine people and 'Aron' are considered a Minyan [of ten]." Rav Nachman asked, "How can an Aron count as [the tenth for] a Minyan? An Aron is not a person!" Rav Huna replied that what he meant was that nine people, who are crowded together as a group so that they look like there are ten people, are considered a Minyan. When he said "nine people and Aron," he was speaking in disguised terms, and he meant "nine people and *Echad Ro'eh v'Eino Nir'eh* (the One Who sees but cannot be seen, or Hashem's presence)," the first letters of which spell out the acronym, "Aron." He was saying that nine people, together with Hashem, count as a Minyan (Divrei Eliyahu to Berachos 47b, see also Kol Eliyahu #186).

Here, in our Gemara as well, Rav Huna spoke in disguised terms, also using an acronym in his message. The second "Anan" in his statement is an acronym for "Isur Nechasim Nigvis" -- "the tenth of the [father's] property is collected," and he was saying, "Anan, Isur Nechasim Nigvis (is the tenth of the property collected) from Karka or from Metaltelim?"

In his second statement, in which he asked who sits at the head of the meal of an Avel, Rav Huna was telling Rav Anan that although one with the Reish Galusa's Semichah might have certain privileges over a "Chaver," there are certain situations in which a "Chaver" like Rav Huna certainly deserves more respect than Rav Anan, even though Rav Anan has Semichah from the Reish Galusa. That situation would be where they are seated together at a meal, like the Gemara says in Bava Basra (120b). The Gemara there says that when the Chachamim are seated together in a discussion of Halachah, the "Chacham" (which might mean who has Semichah) sits at the head, but when sitting at a meal, the Zaken (the oldest person) sits at the head. Someone who is an extremely wise Chacham sits at the head even at a meal. Rav Huna was not only older than Rav Anan, but he was exceptionally wise (as the Gemara in Moed Katan 28a says). Rav Huna was saying that "even you, Rav Anan, must agree that I deserve more respect in certain situations, such as at a meal, because I am older and because of my superior wisdom." (Rav Huna mentioned the house of an Avel because the verse that discusses an Avel serves as the source for how we are to sit at a meal.)

אמר רבי אבהו: מניין לאכל שמיסב בראש? שנאמר (איוב כט, כה) **אבחר דרכם ואשב ראש ואשכון כמלך בגדוד כאשר אבלים ינחם** - ינחם אחרים משמע.

אמר רב נחמן בר יצחק: 'ינחם' כתיב (אין לך לומר פתח בשום אות אלא אם כן אל"ף או ה' סמוכין לו או על פי הנקודה שתחתיה, והיא באה במקום אות כאילו כתוב 'ינאחם'; וכיון שלא כתיב כאן אל"ף - על כרחך על פי מסורת הכתב אתה קורא: ינחם' וְהוּא הַמְנוּחָם עצמו, כלומר: כאכל המתנחם).

מר זוטרא אמר: מהכא: [עמוס ו, 1: לכן עתה יגלו בראש גלים] **וסר מרזח סרוחים** - מר (מי שנפשו מרה) וזח (ודעתו זחה ומעותקה מעליו) נעשה שר לסרוחים (לגדולים הבאים לנחמו).

אמר רבא: הלכתא: ממקרקעי ולא ממטלטלי, בין למזוני בין לכתובה בין לפרנסה.

משנה:

המשליש מעות (מסר מעות ביד שלישי) לבתו (לצורך בתו: לקנות שדה או נדוניה לכשתנשא) והיא אומרת (לאחר שנשאת) "נאמן בעלי עלי (שלא יעכבם לעצמו, תנן לו, והוא יקנה לי שדה כשארצה)" - יעשה השליש מה שהושלש בידו (יקנה השדה, ואין שומעין לה, דמצוה לקיים דברי המת) - דברי רבי מאיר⁴.

רבי יוסי אומר: וכי אינה אלא שדה (וכי מה תועלת לו לקנות? אפילו אין כאן מעות אלא כבר נקנה השדה) והיא רוצה למוכרה - הרי היא מכורה מעכשיו (הלכך שומעין לה)! במה דברים אמורים (ששומעין לה)? בגדולה, אבל בקטנה - אין מעשה קטנה כלום. (בגמרא מפרש מאן קתני לה).

⁴ Kesuvos 069: Masneh Al Mah she'Katuv ba'Torah

Mordechai Schwimmer asked:

Rabbi Meir is of the opinion that if a father sub-allocates for the provision of his children after his death, under certain conditions, his instructions have to be followed because Mitzvah l'Ka'ayem Divrei ha'Mes.

Rabbi Meir also holds that ha'Masne Al Ma'a she'Katuv ba'Torah, his stipulation is null and void, even regarding monetary matters (above 56b).

According to the Torah, children inherit their father's possessions without any restrictions or conditions. Since the father's instructions contradict the Torah, they should have no validity, and the children should be provided their full needs.

The two principles of Rabbi Meir seem to be at odds in this case.

(From a further correspondence:) It seems that I found the answer to my question regarding the seeming

contradiction in the Shitos of R' Meir.

Since the case deals with minors (Ketanim), although they indeed inherit the entire fortune without any restrictions, Min ha'Torah, they are not empowered to spend any of it. Arrangements such as an Apitropus were instituted by the Rabonon. Therefore by a de'Rabonon, principles such as Mitzvah l'Ka'ayem Divrei

ha'Mes, can take effect.

Please confirm anyways.

Thank you, Mordechai Schwimmer Brooklyn, USA

The Kollel replies:

Mitzvah l'Ka'ayem Divrei ha'Mes does not oppose Yerushah d'Oraisa, for we consider it as if the father had "gifted" the assets in question to his children when he was still alive. Masneh Al Mah she'Katuv ba'Torah only applies when one attempts to create an entity which opposes the Torah; such as a Nazir who may drink wine, or a wife without a Kesuvah. Here, though, one is circumventing the Torah's requirement and not contradicting it.

If one would want his daughter to *inherit* when he has sons, or would want one son to inherit more than the others, this would be Masneh Al Mah she'Katuv ba'Torah. If he grants a *gift* to one child over the others, it is

not considered Masneh Al Mah she'Katuv ba'Torah. - Dov Zupnik

גמרא :

תנו רבנן: 'המשליש מעות לחתנו ליקח מהן שדה לבתו, והיא אומרת "ינתנו לבעלי" - מן הנשואין הרשות בידה' (שאף האב לא עלה בדעתו למוסרם ביד שלישי אלא עד שתנשא, דמשנשא - הבעל זכאי לאכול פירות), **מן האירוסין - יעשה השליש מה שהושלש בידו - דברי רבי מאיר; רבי יוסי אומר: הגדולה - בין מן הנשואין ובין מן האירוסין הרשות בידה, קטנה - בין מן הנשואין בין מן האירוסין יעשה השליש מה שהושלש בידו.**

מאי בינייהו (בהי פליגי? בגדולה או בקטנה) :

אילימא קטנה מן הנשואין איכא בינייהו, דרבי מאיר סבר 'הרשות בידה' (דהאי דקאמר רבי מאיר 'מן הנשואין הרשות בידה' - אפילו בקטנה נמי אמר), ואתא רבי יוסי למימר: אפילו מן הנשואין נמי: גדולה אין, קטנה לא - אימא סיפא (דמתניתין): **'אבל בקטנה אין מעשה קטנה כלום'**; הא - מאן קתני לה? אילימא רבי יוסי, הא - מרישא שמעת מינה (דלא א"ר יוסי 'שומעין לה' אלא בגדולה: מדקא מייתי טעמא למילתיה): דאמר רבי יוסי **'וכי אינה אלא שדה והיא רוצה למוכרה הרי היא מוכרה מעכשיו'** (אלמא בגדולה הראויה למכור שדות קאמר)? גדולה דבת זביני - אין, קטנה דלאו בת זביני היא - לא;

אלא רבי מאיר היא (ועל כרחק, כי אמר בברייתא נמי: מן הנשואין - הרשות בידה, בגדולה אמר ולא בקטנה), וחסורי מיחסרה והכי קתני: יעשה השליש מה שהושלש בידו; במה דברים אמורים? מן האירוסין, אבל מן הנשואין - הרשות בידה; במה דברים אמורים? בגדולה, אבל בקטנה - אין מעשה קטנה כלום.

אלא גדולה מן האירוסין איכא בינייהו (דקאמר רבי מאיר מן האירוסין יעשה שלישי שלישותו ואפילו היא גדולה, וקאמר ליה רבי יוסי: כיון דגדולה היא - שומעין לה).

איתמר: רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי יוסי; רבא אמר רב נחמן: הלכה כרבי מאיר (טעמא משום דמצוה לקיים דברי המת).

אילפא (שם חכם) תלא נפשיה באיסקריא דמכותא (מכותא: וילון) (גופא דעובדא במסכת תענית: משום דאותבוהו לרבי יוחנן ברישא כשהלך אילפא בסחורה, כי אתא אמרו ליה 'אי הוה יתיב מר וגריס לא מר הוה מליך' אזל תלא נפשיה באיסקריא דמכותא: בכלונסות ארזים שתולים בה וילון הספינה), אמר: איכא (כל מאן) דאתי, דאמר לי מילתא דבי רבי חייא ורבי אושעיא - ולא פשיטנא ליה ממתניתין⁵ (כלומר: אף על פי שהלכתי בסחורה - לא שכחתי תלמודי, ויש בידי לתקן כל הברייתות שסידרו רבי חייא ורבי אושעיא [בתוספתא שלהן] - אמינא להן סמך במשנתנו של הש"ס שסדר רבי; ולהכי נקט 'רבי חייא ורבי אושעיא' לפי שהן עיקר, כדאמרין בעלמא: **כל מתניתא דלא מיתניא בי רבי חייא ורבי אושעיא - לא תותבו מינה כבי מדושא**) - [אם יבוא כזה] **נפילא** [אפיל את עצמי] מאסקריא וטבענא.

אתא ההוא סבא, תנא ליה (שנה לפניו ברייתא זו ושאלו למצוא לה סמך במשנה שסדר רבי): **'האומר: "תנו שקל (חצי סלע) לכני בשבת" וראוין ליתן להם סלע** (שאינן מונין בפחות) - **נותנין להם סלע** (דאי הוה ידע שיתייקרו המזונות ויצטרכו לסלע - לא הוה אמר); **ואם אמר "אל תתנו להם אלא שקל** (הרי מיחה בידם ולא עשאן יורשים אלא בענין זה) - **אין נותנין להם אלא שקל; ואם אמר "אם מתו** (בלא בנים) - **יירשו אחרים תחתיהם" - בין שאמר "תנו" בין שאמר "אל תתנו" - אין נותנים להם אלא שקל** (שאינן לנו להפסיד את הבאים אחריהם, והואיל ועשה את האחרים יורשים אחריהם - ודאי דווקא שקל קאמר, כדי שתפול ירושה אחריהם לאותן אחרים) !

אמר ליה: הא מני (היכא דאמר להו "אל תתנו להם אלא שקל" - אין נותנין להם אלא שקל, ואף על גב דסוף סוף כולוהו נכסי דידהו נינהו - לא יתבין להו בקוטנא אלא שקל בשבת, והמותר יזונו מן הצדקה, וליכא לאקשוויי עלה הא דאמר בפרק 'נערה': **'לא כל כמיניה שיעשיר את בניו ויפיל עצמו על הצבור'**!), דהתם הוא דאמר "אל תקברוהו מנכסיו" ונכסי דידהו נינהו - הלכך לא צייתין ליה לקוברו מן הצדקה כדי להעשיר את בניו, אבל הכא נכסי לאו דיתמי נינהו כי אם לפי צוואתו)?

(כתובות ע, א)

⁵ כמו שהגמרא שואלת להלן (עד, ב) על ברייתא: 'מאי היא?' ועונה: דתנן [בגיטין פ"ד מ"ז]

רבי מאיר (דמתניתין) היא, דאמר: מצוה לקיים דברי המת (יעשה שלישי מה שהושלש בידו').

אמר רב חסדא אמר מר עוקבא: הלכתא: בין שאמר "תנו" ובין שאמר "אל תתנו" - נותנין להם כל צורכם.
הא קיימא לן 'הלכה כרבי מאיר', דאמר מצוה לקיים דברי המת?
הני מילי - במילי אחרניתא, אבל בהא - מינח ניחא ליה (שיתנו להן כל צורכן), והא דאמר הכי - לזרוזינהו (שיחזרו אחר מזונותיהן ושלא יהו רעבתנין) הוא דאתא.

תנן התם: 'הפעוטות' (תינוקות בני תשע ושמונה, כדאמרינן בהניזקין) - מקחן מקח וממכרן מכר במטלטלים (דווקא, אבל במקרקעי - לא, עד שיביאו שתי שערות או עד שיהא בן עשרים).
אמר רפרם: לא שנו אלא שאין שם אפוטרופוס (שמינהו אבי יתומים או ב"ד), אבל יש שם אפוטרופוס - אין מקחן מקח ואין ממכרן מכר. ממאי?
מדקתני (במתניתין) 'אין מעשה קטנה כלום'.
ודלמא היכא דאיכא שלישי שאני (שנשתלש לכך, ופירשו לו מה יעשה בהן; אבל אפוטרופוס אינו אלא לעשות צורכי יתומים לכל הצריך, והרי אם מכרו אלו הפעוטות - אין זה שינוי מצות המת, שאף האפוטרופוס ימכור לצורך מזונותיהם)?
אם כן (דשליש דווקא, וטעמא לפי שפירשו לו לקנות שדה) - ליתני 'אבל בקטנה יעשה שלישי מה שהושלש בידו'! מאי 'אין מעשה קטנה כלום'? - שמע מינה אפילו בעלמא (במקום אפוטרופוס, דדמי קצת לשליש).

הדרן עלך מציאת האשה